

Normalus vaiko seksualinis vystymasis

Parengė
psichologė Rasa Berteškaitė

2014 m. spalio 30 d.

Seksualumą esame pripratę sieti išskirtinai su suaugusiųjų pasauliu, tačiau iš tiesų žmogus jau nuo ankstyvos kūdikystės yra seksualus. Jau kūdikiai aktyviai domisi kūnu, jo funkcijomis, tyrinėja ir eksperimentuoja. Žmogaus kūnas tėra viena iš daugelio vaiko smalsumo ir domėjimosi sričių. Tačiau suaugusiems šis vaiko domėjimasis neretai kelia nerimą, normalus vaiko seksualinis elgesys yra draudžiamas, baudžiamas ir laikomas sutrikimu.

Tad koks vaikų seksualinis elgesys laikytinas normaliu?

- Natūralus ir sveikas vaikų seksualinis elgesys yra skirtas tyrinėjimui, informacijos rinkimui, t. y. atlieka pažintinę funkciją.

- Dažniausiai šie tyrinėjimai yra spontaniški ir paprastai vaikas nuo prisilietimų patiria malonius pojūčius.

- Natūralus vaikų seksualinis elgesys visada yra laisvanoriškas. Žaidimuose ir tyrinėjimuose visuomet dalyvauja to paties amžiaus, panašaus išsivystymo vaikai.

- Natūralus ir sveikas vaikų seksualinis elgesys yra ribotas laike, nedominuoja tarp visų kitų vaikiškų žaidimų.

- Kai vaikas yra užklumpamas žaidžiant seksualinius žaidimus ir jam paaiškinama, kad jie turi sustoti, toks elgesys paprastai sumažėja ar baigiasi.

Atskirais amžiaus tarpsniais vaikui būdinga:

0–2 metai

- Spontaniškas erekcijos ir lytinių organų sudrėkimas
- Jaučia malonumą genitalijose, kai atsitiktinai „atranda“ masturbaciją, žaidimai su peniu, malonūs pojūčiai (kai atrandamos savo genitalijos, malonu jas liesti, laikyti).

2–6 metai

- Tyrinėja savo kūną (žaidžia „daktarą“), glosto savo lyties organus ar trina juos į kitus objektus (pvz. baldus, pagalvę, žaislus), klausia apie kūną.
- Nori pamatyti kitus žmones nuogus, vonioje, tualete.
- Rodo kitiems savo lytinius organus.
- Nori matyti ir liesti priešingos lyties genitalijas.
- Žaidžia „suaugusius“ (ne tikrą seksą – susiglaudžia, imituoja vaikų gimimą, atsigula), yra įsimylėję.

6–10 metų

- Gėdos jausmas. Seksualumas darosi slaptas.
- Drovumas prausiantis, būnant tualete, rengiantis ir t.t.
- Nešvankūs juokeliai, „miegamojo“ humoras.
- Žaidžia „šeimą“, tyrinėja savo kūną su bendraamžiais (žaidžiant „daktarą“ ar „parodyk man savo, aš tau parodysiu savo“).
- Atsiranda seksualinių piešinių (piešia lyties organus).
- Fizinio susijaudinimo jausmas.
- Suaugusiųjų elgesio imitavimas (laikymasis už rankų, bučiavimasis).
- Tikslinga masturbacija, kartais šalia esant ir kitiems žmonėms (žino, kad yra malonu, dauguma yra kartą kitą lietę save. Atlikti tyrimai rodo, kad nuolat masturbuojasi 70 proc. šio amžiaus berniukų ir 40 proc. mergaičių). Jei tai nesitęsia ilgą laiką, yra normalu.

Kaip reaguoti pastebėjus tokį vaiko elgesį?

- Ramiai, nešaukti ant vaiko. Itin audringai į masturbaciją reaguojantys suaugusieji gali ją tik paskatinti.

- Nepanikuoti ir prisiminti, jog vaikai domisi kūno anatomija, o ne seksu. Vaikams tai tėra žaidimas ir bandymas pažinti kūną.
- Vaiko nebausti, nebarti, nekelti vaikui gėdos ir kaltės jausmų
- Jei viduje kyla itin priešiška reakcija tokiam vaiko elgesiui ir norisi reaguoti greitai ir iškart „sutvarkyti“ tokį vaiko elgesį, reikėtų stabtelėti, nespręsti visko „ant karštųjų“. Derėtų atminti, kad mažas vaikas žaidžia su savo lytiniais organais, nes yra smalsus ir turi poreikį pažinti.
- Paaiškinti, kad tai privati, asmeniška ir intymi veikla, kuria neužsiimama matant kitiems.
- Ramiai nukreipti vaiko dėmesį į kitą veiklą ar užsiėmimą.
- Stebėti, kokiose situacijose vaikas dažniausiai taip elgiasi, ir pabandyti nukreipti jo dėmesį. Tarkim miego metu pasiūlykite vaikui apsikabinti žaisliuką.
- Atsižvelgiant į vaiko amžių, jam suprantama kalba paaiškinti kaip dera elgtis, kad lyties organų nedera rodyti viešai, net jei to prašo draugas

Vaiko seksualiniam vystymuisi įtakos turi suaugusieji, kurie savo reakcijomis į vaiko seksualinį elgesį gali pakenkti natūraliai raidai. Perdėta suaugusiųjų reakcija į vaikų seksualumą gali sukelti traumų bei suformuoti neigiamą požiūrį į lytinius santykius, kuris gali lemti vėlesnio gyvenimo sunkumus.

Svarbiausia taisyklė – ne bausti ir gėdinti, o mokyti apie privatumą. Jau nuo trejų metų amžiaus reikėtų mokyti vaiką, kad nedemonstruotų savo kūno viešai. Svarbu griežtai, tačiau ne gąsdinančiai priminti taisykles, kaip dera elgtis prie kitų vaikų ir suaugusių. Daugelis vaikų nustoja elgtis seksualiai, kai supranta, koks elgesys yra priimtinas, o koks ne. Jei suaugusieji supratingai atsižvelgia ir reaguoja į vaiko seksualinę raidą bei elgesį, vaikas išmoksta tinkamo ir deramo socialinio elgesio, susijusio su seksualumu, supranta apie tinkamą laiką ir vietą seksualumui išreikšti.

Kada vaikui reikalinga pagalba?

- Seksualinio pobūdžio žaidimas dominuoja kitų žaidimų, veiklos atžvilgiu, vaikui rūpi tik „tai“.
- Vaikas žaidžia su kur kas vyresniu, labiau išsivysčiusiu ar mažai pažįstamu vaiku, su kuriuo paprastai nebendrauja, nėra pažįstamas.
- Vaikas žaisdamas imituoja suaugusiųjų seksualinį elgesį, kiša daiktus į savo ar kito vaiko makštį, išangę, detaliai gali papasakoti apie lytinį aktą, suaugusiųjų lytinius organus.
- Žaisdami seksualinius žaidimus vaikai vieni kitiems grasina, naudoja prievartą, papirkinėja.
- Netinkamas vaiko elgesys tęsiasi nepaisant aiškaus ir pakartotinio suaugusiųjų draudimo.
- Užkluptas vaikas stipriai susijaudina, nenori ir negali paaiškinti, ką veikė, klausiamas pyksta ir nenori kalbėti, netgi jei suaugusysis elgiasi taktiškai - nekaltina, negrasina nubausti.
- Vaiko seksualinis elgesys pasireiškia ne pavieniais atvejais, bet yra sistemingas, viešas, dažnėja ir pažeidžia kitų vaikų privatumą.
- Vaikas seksualizuoja kasdieninius objektus, gyvūnus, žmones siekdamas juos seksualiai stimuliuoti arba naudoja juos savistimuliacijai.
- Vaikas tiesiogiai siūlo kitiems save kaip seksualinį objektą.

Šie požymiai gali rodyti, kad vaiko aplinkoje esama netinkamos patirties, turinčios negatyvios įtakos jo raidai. Tuomet vertėtų plačiau pasidomėti vaiko aplinka ir raida, o prireikus, kreiptis į specialistus.

Vaikų smalsumas apie lytiškumą ir seksualinę gyvenimo pusę tėra tik viena iš nedaugelio sričių, apie kurią smalsauja vaikai. Jiems lygiai taip pat įdomios ir kitos sritys. Nors vaikų elgesys, susijęs su seksualumu, suaugusiesiems gali atrodyti netinkamas, verta prisiminti, jog toks smalsumas ir elgesys yra svarbi seksualinio vystymosi dalis, kurią suaugusieji turėtų priimti ir tinkamai į ją reaguoti.